

La seva visió «des de dalt» de l'ús lingüístic, des d'un marc conceptual exterior al que tenen els seus protagonistes, ha de ser complementada per les dades de la tradició antropològica que ha estudiat les pràctiques i ideologies lingüístiques més quotidianes, aquelles que reflecteixen, distorsionen o resisteixen les ideologies dominants. La gran diversitat de visions de la llengua com a símbol que conviu, coexisteixen i s'enfronten a la societat catalana em fa creure que certs ter-

mes emprats per Lamuela poden ésser malinterpretats i mistificats, o simplement malentesos, amb facilitat. Proposo que així, com alguns textos d'antropologia de la llengua en català eviten emprar el terme *grup ètnic* per referir-se als grups etnolingüístics de la societat catalana, també s'evités d'usar el terme *funcions discriminadores* en català. Per què no usar un terme amb menys connotacions negatives?

Emili Boix

Miquel PUEYO, *Tres escoles per als catalans*, Lleida, Pagès editors, 1996, 1943 pàg., ISBN 84-7935-327-9.

Aquest llibre, subtítulat *Minorització lingüística i implantació escolar a Itàlia, França i Espanya*, parla de la llengua catalana des d'una òptica diguem-ne diferent. En primer lloc, per una raó territorial. No és una obra, com n'hi ha tantes de tema sociolingüístic, escrita per algú que viu a l'àrea de Barcelona o a les comarques gironines i que examina l'estat de la qüestió a Catalunya, sinó que és ben diferent.

Un autor de Lleida, Miquel Pueyo, publica a una editorial també de Lleida un assaig que ha guanyat el premi Rovira i Virgili de Tarragona, amb un pròleg de Josep Lluís Carod-Rovira, també de la demarcació tarragonina, ple de citacions del sociolingüista valencià Lluís Vicent

Aracil, que atorga a l'Alguer i a la Catalunya Nord la mateixa importància temàtica que a la part de la nostra àrea idiomàtica que pertany a l'Estat espanyol.

Avui dia, gairebé tots els camins de la reflexió sociolingüística parteixen de Barcelona o de Girona i arriben, a tot estirar, a incloure les comunitats hispanes de Catalunya, el País Valencià i les Illes. Aquest llibre que comentem, en canvi, en aquest aspecte és ben diferent. El caràcter diguem-ne perifèric de l'obra —feta des de fora del nucli dur de la catalanitat territorial— facilita el que és un dels mèrits indiscutibles de *Tres escoles per als catalans*: la visió de conjunt.

Una visió de conjunt, doncs, de la

nostra àrea idiomàtica, però també una visió global de l'evolució lingüística recent de la nostra societat. Miquel Pueyo demostra que és inviable d'examinar la història moderna i contemporània de la llengua catalana sense estudiar alhora l'expansió a casa nostra de les tres llengües estatals presents: l'espanyol, el francès i l'italià. És el que fa precisament Miquel Pueyo en aquesta obra d'assaig.

I arriba a unes conclusions realment convincentes. Algunes, com la distinció entre llengua minoritària (com ara l'islandès) i llengua minoritzada (com per exemple el quít-xua), ja formen part sòlidament de la cultura catalana actual. Però d'altres són ben bé de collita pròpia, perquè encara que havien estat esbossades per altres autors —Aracil sobretot— Miquel Pueyo les desenvolupa fins a les últimes conseqüències. N'hi ha una, sobretot, que és la idea central del llibre. Val la pena de resumir-la.

L'*Oda a la pàtria* d'Aribau inaugura oficialment la Renaixença literària del català, però també, alhora, una fallàcia històrica de grans dimensions. Per què? Doncs perquè és fals el mite de la decadència dels tres segles anteriors, el xvi, el xvii i el xviii, almenys pel que fa a l'ús lingüístic. Durant els segles de suposada decadència, la vitalitat del català com a llengua viva era extraordinària. No solament era mestressa i senyora en l'àmbit de les relacions personals, un espai sempre

decisiu i aleshores encara més, sinó que era també la llengua predominant en els usos escrits no literaris, com ara les obres tècniques, els documents notariais i els registres.

En canvi, l'autèntica decadència de la llengua catalana comença, precisament, durant la segona meitat del segle XIX. És a dir, que, conclou Miquel Pueyo, «en coincidència més lamentable que fortuïta amb la Renaixença literària, la llengua catalana perdé ràpidament posicions —molt més ràpidament que en els tres segles anteriors— i inicià una profunda davallada, en contrast i a conseqüència dels continuats avenços de la llengua nacional».

És precisament l'expansió de les llengües estatals (l'espanyol, el francès i l'italià) allò que estudia Miquel Pueyo, sobretot en l'àmbit escolar. I ho fa armat amb un concepte nou de trinca, que és realment productiu per a aquest propòsit: la facilitació. Vista, doncs, amb aquestes ulleres noves que ens regala Miquel Pueyo, la història recent de la llengua catalana és la història d'un retrocés —una minorització— causada per l'expansió, a través de la facilitació entre la gent, de les tres llengües estatals.

La tesi de Miquel Pueyo no solament mereix ser llegida, sinó encara més. Mereix ser incorporada sense reserves al bagatge cultural compartit per totes les persones interessades a conèixer el present i el passat recent del català.

Sense reserves? Bé, només amb una reserva. Ja se sap que no hi ha rosa sense espines. L'únic retret a fer a *Tres escoles per als catalans* és el to deliberadament desagradable en què està escrit, com si l'autor pensés que la lucidesa, que ell sens dubte practica, està renyida amb l'amabilitat amb el lector i molt concretament amb el lector catalanista, que és, al capdavall, el que més compra i llegeix llibres com aquest.

Així, l'autor, en comptes de limitar-se a denunciar la Renaixença com un mite del catalanisme, sembla que gaudeixi ferint la sensibilitat catalanista en referir-se sempre amb l'expressió llengua nacional al castellà, el francès i l'italià, en lloc de dir-ne, com fa Carod-Rovira al pròleg i l'editor a la contraportada, llengües estatals, denominació que també respondria amb rigor al seu caràcter d'idiomes dels respectius Estats-nació.

En aquest mateix sentit, crida igualment l'atenció la manca total de benevolència amb els homes de la Renaixença, que, si bé és cert —i amb això l'autor té tota la raó— que van cometre el pecat de limitar la re-

cuperació del català a l'àmbit literari, també és veritat que van tenir la virtut d'obrir el camí a episodis històrics que sí que ens haurien dut a la plenitud del català, almenys a la Catalunya estricta, com la Mancomunitat i la Generalitat republicana, que, si van trancar-se, no va ser pas per les febleses dels prohoms del catalanisme, sinó per la imposició de dictadures. Sobre la de Franco, per cert, la inèrcia lingüística de la qual és en part encara vigent, Miquel Pueyo només diu que ha ocupat el lloc del comte-duc d'Olivares i Felip V en la mitologia catalanista, o sigui, el lloc del dolent de la pel·lícula.

En definitiva, *Tres escoles per als catalans* és una obra lúcida i convincent per a tota mena de lectors, però escrita en un to innecessàriament desagradable per als lectors que militen a favor de la plenitud del català. Fa l'efecte que Miquel Pueyo, de tan enfadat com està per la vigència del mite de la Renaixença, no en té prou a obrir-nos els ulls sobre la veritat històrica, sinó que a més a més vol encomanar-nos a nosaltres el mal humor.

Joan TUDELA